

LAUSUNTO VALMISTEILLA OLEVAAN VAMMAISPALVELULAKIIN

Lausunnon antaja:
Selkäydinvammaiset Akson ry

Toimitettu:
Sosiaali- ja terveysministeriö, lausuntopalvelu.fi

Kommentit ja huomiot hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle vammaispalvelulainsäädännön uudistamisesta

Selkäydinvammaiset Akson ry (myöhemmin Akson) on selkäydinvammaisten henkilöiden valtakunnallinen potilasjärjestö. Järjestö edustaa noin 900 selkäydinvammaista, joilla on erilaisia liikkumisrajoitteita. Selkäydinvammaisia on arvioitu olevan Suomessa noin 10 000, ja vuosittain noin 500 henkilöä saa selkäydinvamman tapaturmasta tai sairaudesta johtuen. Järjestö edistää selkäydinvammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä elämänlaatua.

Yleistä

Selkäydinvammaiset Akson ry näkee lakiesityksessä hyviä uudistuksia erityisesti liikkumisen tuen nykyistä monipuolisemmissa tukimuodoissa sekä siinä, että hyvinvointialueen tulee tarjota erilaisia vaihtoehtoja henkilökohtaisen avun toteuttamiseen. Nämä lisäävät vammaisen henkilön mahdollisuuksia toteuttaa vammaispalveluita nykyistä yksilöllisemmällä ja tarvelähtöisemmällä tavalla. Lakiesityksessä on kuitenkin eri pykälien sekä pykälien ja perusteluiden välisiä ristiriitaisuuksia ja muita ongelmia, joihin tulisi kiinnittää huomiota. Erityisen ongelmallisena näemme valituslupapyynnön, joka heikentää vammaisen henkilön oikeusturvaa.

Esteettömän asumisen tuen toteuttamisessa huomioitava yksilölliset tarpeet

Lakiesityksessä esteettömän asumisen pykälä on muotoilultaan epäselvä. Se on tulkittavissa niin, että hyvinvointialue voi päättää, minkä tukimuodon se myöntää esteettömään asumiseen. Tämä vaarantaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisen. YK:n vammaissopimuksen mukaan vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä. Vammaisen henkilön asumisen yhdenvertaisesti muiden kanssa edellyttää, että hänellä on mahdollisuus saada esteettömään asumiseen välttämätön tuki. Ehdotamme lakiluonnoksen pykälässä 16 olevaa muotoilua ”hyvinvointialue voi myöntää esteettömän asumisen tukea” muuttamista muotoon ”hyvinvointialue myöntää esteettömän asumisen tukea”.

Henkilökohtaisen avun ongelmat tulee ratkaista

Kannatamme lakiesityksessä sitä, että kaikkia henkilökohtaisen avun järjestämistapoja on tarjolla ja että työnantajamalli vaatii asiakkaan suostumuksen.

Ongelmallista lakiesityksessä on henkilökohtaisen avun voimavararajauksen muuttaminen sellaiseksi, ettei se enää vastaa YK:n vammaissopimusta. Uusi muotoilu tahdon ilmaisusta ei enää edellyttäisi kykyä määritellä avun sisältöä ja toteutustapaa eikä sisältäisi nykyisen lain mukaista vammaisen henkilön määräysvaltaa. Kannatamme Invalidiliiton esitystä siitä, että nykyinen voimavararajaus tulisi säilyttää henkilökohtaisen avun työnantajamallissa.

Olemme huolissamme myös siitä, että henkilökohtaisista avustajista on pulaa ja alalle hakeutuu henkilöitä, jotka eivät sovellu tehtävään. Työnantajalle tulisi antaa oikeus tarkistaa henkilökohtaisen avustajan rikosrekisteri. Lisäksi henkilökohtaisen avun tulisi olla käyttäjälleen aidosti maksuton palvelu, joka ei saisi aiheuttaa työnantajana toimivalle vammaiselle henkilölle väliaikaisia kustannuksia tai talousvaikeuksia.

Liikkumisen tuen toteuttamistavat kaipaavat selkiytystä

Kannatamme lakiesityksessä olevaa mahdollisuutta toteuttaa liikkumisen tukea niin, että se ei ole sidottu matkojen määriin, vaan euro-määrään tai euro- ja kilometrimäärään. Kannatamme myös liikkumisen tuen toteuttamistapaa, jossa auto annetaan vammaisen henkilön käyttöön. Lakiesityksen perusteluissa tulee kuitenkin tarkentaa, millä ehtoilla auto voidaan luovuttaa vammaisen henkilön käyttöön. Auton luovuttaminen ei saisi olla sidottu pelkästään opiskelu- ja työmatkoihin liittyviin tarpeisiin, vaan tarve auton käytölle tulisi arvioida huomioiden vammaisen henkilön kokonaistilanne, kuten perhetilanne ja yhteiskunnallinen aktiivisuus. On myös tärkeää, että vammaisen henkilön oikeus vähintään 24 taksimatkaan vuodessa säilyy nykyisellään.

Lain soveltamisen kannalta on ongelmallista, että laissa määritellyistä kuljetuspalveluiden matkojen vähimmäismääristä on muodostunut käytännössä maksimimääriä. Laissa mainittu matkojen vähimmäismäärä tulisi ilmaista niin, että sen jälkeen oleva lause ”ellei tätä pienempi määrä riitä” poistetaan laista kokonaan.

Lopuksi

Vammaispalvelulain uudistus on kannatettava ja tervetullut. Järjestö haluaa kuitenkin muistuttaa, että uusi laki tulisi saada selkeäksi kokonaisuudeksi, jotta sen soveltaminen olisi yksiselitteistä. Uutta lakia valmisteltaessa tulee pitää mielessä myös YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Huonosti suunnitellut palvelut eivät edesauta yhdenvertaisuutta tai asiakkaan osallisuutta yhteiskuntaan.

Helsingissä 4.4.2022

Anni Täckman
puheenjohtaja

Alicia Perho
toiminnanjohtaja